مجله علمی پژوهش درعلوم انسانی ومطالعات اجتماعی، شماره۲۲، زمستان ۱۳۹۹جلد۳، ص ۱۶۲-۱۵۰
http://www.jhss.ir

# بررسی اشتراکات و تفاوت های فرهنگی در باب آیین و رسوم اعیاد مذهبی در سنندج و تهران

مجله علمی پژوهش در علوم انسانی ومطالعات اجتماعی (سال ششم)
شماره ۲۲/ زمستان ۱۳۹۹ / ص ۱۶۲-۱۵۰

**سیمین درویش نوری کلاکی[۱]، فریبا میراسکندری[۲]**
[۱]گروه مردم شناسی،دانشکده علوم اجتماعی،دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی،تهران،ایران
[۲]گروه مردم شناسی،دانشکده علوم اجتماعی،دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی،تهران،ایران

نویسنده مسئول:
**سیمین درویش نوری کلاکی**

## چکیده
هر قومی در مواقع معینی به یاد رویدادها با ایامی که در زندگی آن قوم مهم شمرده می شود «جشن» می گیرد. انسان در جشن با شکستن قید زمان و مکان به لذتی دست می یابد که در روال عادی زندگی او میسر نیست. جشن برای انسانی که در فراز و نشیب روزگار، حقیقت وجودی خود را گم کرده و دچار خستگی و کسالت هرروزه شده است، نوعی تجربه آزادگی و شکوفایی درونی را پدید می آورد. مردم در جشن با کنار گذاشتن قید و بندها، دور ریختن کهنه ها به شادی و نشاط می پردازند و با انجام رفتارهای جشنی یکسان و نیایشها و مناسکی که ریشه در آداب و رسوم آنها دارد، همبستگی و اتحاد خود را بیشتر می کنند و نیازهای خود را تامین می نمایند. برگزاری جشن ها به انسان امروزین برای درک نیروهای اجتماعی و دینی کمک کرده و به وی بینشی عمیق و گسترده می دهد و او را در درک خاستگاه و هویت خویش یاری می کند.در ایران امروز، انسجام دینی وجود داشته و اکثریت مردم این کشور از یک دین - اسلام – و پیرو دو مذهب - شیعه و اهل تسنن هستند. مذهب شیعه با گستره ی بزرگی از مناسک همراه است و اعیاد بسیاری را در بر می گیرد که در تقویم رسمی ایران ثبت شده اند. این جشن ها و اعیاد ، به لحاظ اهمیت در یک سطح نیستند. بعضی از آنها ماهیت اعبادی ، دارند و بقیه اعیاد دیئی ، و غیر عبادی ، محسوب می شوند و تمامی آنها با رفتارهای جشنی گسترده ایی همراه هستند.

**کلید واژه ها:**تفاوت فرهنگی، اعیاد، آیین، مذهب، سنندج، تهران، رسوم

**مقدمه**

هر قومی در مواقع معینی به یاد رویدادها با ایامی که در زندگی آن قوم مهم شمرده می شود «جشن» می گیرد. انسان در جشن با شکستن قید زمان و مکان به لذتی دست می یابد که در روال عادی زندگی او میسر نیست. جشن برای انسانی که در فراز و نشیب روزگار، حقیقت وجودی خود را گم کرده و دچار خستگی و کسالت هرروزه شده است، نوعی تجربه آزادگی و شکوفایی درونی را پدید می آورد.

مردم در جشن با کنار گذاشتن قید و بندها، دور ریختن کهنه ها به شادی و نشاط می پردازند و با انجام رفتارهای جشنی یکسان و نیایشها و مناسکی که ریشه در آداب و رسوم آنها دارد، همبستگی و اتحاد خود را بیشتر می کنند و نیازهای خود را تامین می نمایند. برگزاری جشن ها به انسان امروزین برای درک نیروهای اجتماعی و دینی کمک کرده و به وی بینشی عمیق و گسترده می دهد و او را در درک خاستگاه و هویت خویش یاری می کند. جشن ها کارکردهای اجتماعی و دینی قابل توجهی دارند و علاوه بر آنکه زندگی انسان را از حالت یکنواخت و کسالت آمیز در می آورند و به آن شادی و سرور می بخشند، موجب تقویت پیوندهای خانوادگی و اجتماعی می شوند و فرصت هایی را برای فعالیت های اجتماعی از جمله دست گیری از فقرا، رسیدگی به احوال هم نوعان و همدلی را فراهم می آورند.

با توجه به موقعیت ها و ویژگی های فرهنگی، اجتماعی، جغرافیائی و اعتقادی جوامع، شکل جشن ها تغییر می کند و بعضی مناسک را در بر می گیرد و بعضی رفتارهای اجتماعی - فرهنگی را رقم می زند. جشن ها با توجه به ماهیت شادی و سرور خود، آئین ها و مناسک خاص خود را دارند. و طبعا در آنها همه چیز، لباس، خوراک، مکان برگزاری، فضاسازی، زمان برگزاری و محتوای گفتمان های افراد شرکت کننده ماهیت شادی می گیرند، که تمامی این مسائل ریشه در باورها، سنن و تاریخ آن جامعه دارند. جشن ها گذشته از شادی، در برخی از خصوصیات یکسان انند، چون مهمانی دادن، خوردن، آشامیدن، گردهم آمدن افراد، سرود خوانی و شعر خوانی عموما جشن ها به دو دسته ی دینی و غیر دینی، تقسیم می شوند. «جشن های غیر دینی»، اغلب در بزرگداشت رویدادی باستانی، سیاسی و ملی است و نیز به مناسبت های فصلی، تولد و ازدواج، برگزار می شوند.

در همه ادیان روزهایی را مردم در بزرگداشت و یادآوری رویدادها و وقایع خاطره انگیز دینی و تولد پیشوایان دینی خود به برگزاری جشن و شادی می پردازند که «جشن های دینی» خوانده می شوند. البته نمی توان گفت فقط این جشن ها در زمره جشن های دینی هستند، بلکه تمامی جشن های حتی جشن هائی که به مناسبت های خاص فصلی برگزار می شوند، به نوعی جشن دینی خوانده می شوند. زیرا این جشن ها نیز در پی احترام به یک موجود الهی و فراطبیعی و با شکر گزاری از یک موجود قدسیبر گزار می شوند و هم در ردیف مناسک تقویت هستند و هم در ردیف مناسک گذار در دورهای باستان، ایرانیان مجموعه ی پرشماری جشن داشتند. هر چند همگی جشن ها در ستایش جلوه های گوناگون خداوند و بزرگداشت ایزدان برگزار می شدند، اما به دو دسته تقسیم می شوند:

«جشن های دینی» که در دین زرتشت، تکلیف دینی دانسته شده است؛ گاهنبارها، مشهورترین جشن های دینی هستند و دوم، «جشن های ملی» که تکلیف دینی نبودند و کارکردهای اجتماعی داشتند ؛ جشن های تیرگان ، ساده و نوروز از این موارد هستند امروزه، اغلب این جشنها جز یکی دو مورد، یا به طور کلی از یادها رفته اند و یا بسیار کم رنگ و تنها نزد زردشتیان برگزار می شوند.

امروزه، اغلب این جشنها جز یکی دو مورد، یا به طور کلی از یادها رفته اند و یا بسیار کم رنگ و تنها نزد زردشتیان برگزار می شوند. با ورود اسلام به ایران، جشن های زیادی به جشن های مردم ایران افزوده شدند که در زمره ی جشن های دینی - اسلامی بودند.

در ایران امروز، انسجام دینی وجود داشته و اکثریت مردم این کشور از یک دین - اسلام – و پیرو دو مذهب - شیعه و اهل تسنن هستند. مذهب شیعه با گستره ی بزرگی از مناسک همراه است و اعیاد بسیاری را در بر می گیرد که در تقویم رسمی ایران ثبت شده اند.

این جشن ها و اعیاد ، به لحاظ اهمیت در یک سطح نیستند. بعضی از آنها ماهیت اعبادی ، دارند و بقیه اعیاد دیئی ، و غیر عبادی ، محسوب می شوند و تمامی آنها با رفتارهای جشنی گسترده ایی همراه هستند.

**بیان مسئله**

دین نقش های زیادی را در زندگی روزمره اجتماعات بشر ایفاء می کند و با جنبه های مختلف زندگی اجتماعی رابطه دارد امیل دورکهایم در کتاب مشهور اصور ابتدائی دین» می نویسد: «[دین ] نظام یکپارچه ای از باور داشتها و عملکردهای مرتبط به چیزهای مقدس است یعنی چیزهائی که جدا از چیزهای دیگر انگاشته شده

و در زمره محارم بشمار می آیند. این باور داشتها و عملکردها همه کسانی را که به آنها عمل می کنند در یک اجتماع اخلاقی واحد همبسته می کند.» (همیلتون ، ۱۳۷۷:۲۲).

دورکهایم قوی این واقعیت را مورد تأکید قرار می دهد که ادیان هرگز فقط یک موضوع انتقادی نیستند. همه ادیان متضمن اعمال، تشریفات و شعایر منظمی هستند که در آن گروهی از مؤمنان گردهم می آیند. در مراسم تشریفات جمعی، حس همبستگی گروهی تائید و تقویت می شود. تشریفات افراد را از امور مربوط به زندگی اجتماعی نامقدس دور کرده به قلمرویی متعالی وارد می کند. که در آن اعضای گروه خود را در ارتباط با نیروهای عالی تر احساس می کنند. این نیروهای عالی تر که به تو نمها با تأثیرات الهی و یا خدایان نسبت داده می شوند، در حقیقت بیان نفوذ و تأثیر جمع بر فرد است (گیدنز، ۱۳۷۹: ۵۰۶). دین از طریق سهیم ساختن مردم در ارزش های همگانی و اعمال مناسک آمیز می تواند آدم ها را با هم متحد سازد. اما از سوی دیگر، دین می تواند به عنوان یک نیروی کارساز، مردم را برای جستجوی تغییر با اعتراض علیه نظم موجود بسیج کند. یعنی دین نقش وحدت دهنده را ایفاء می کند اما در جبهه مخالف (کولمن و واتسون، ۱۳۸۹: ۱۱۹). در واقع مناسک در گردهم آوردن مردم و پیوند عاطفی و ذهنی آنها نقش انکارناپذیر دارند.

ویکتور ترنر می نویسد: «پژوهشگران به این نتیجه رسیده اند که مناسک دقیقا همان مکانیسمی است که به گونه ای دوره ای امورالزام آور را به امور مطلوب تبدیل می کند...در هنگام اجرای مناسک که با هیجان های اجتماعی و محرک های مستقیم جسمانی چون سرودخوانی، رقص، نوشخواری، عودسوزی و لباس پوشیدن های عجیب و غریب و نمادهای مناسکی همراه است، دوسر یک رابطه معنایی به هم وصل می شود. از یک سو هنجارها و ارزش های اجتماعی از عواطف اشباع می شدند و از سوی دیگر، عواطف همگانی و بنیادی از طریق تماس با ارزش های اجتماعی اصالت می یابند.»(همان،۱۱۴). آثار دورکهایم و ترنر نشان می دهند که نمادهای دینی چگونه پایبندی به هنجارهای اجتماعی را در میان اعضای جامعه تقویت می کنند و تصور و باورهای مذهبی چگونه به شیوه های گوناگون می توانند جریان سیاسی یا اجتماعی جامعه را توجیه کنند. ادیان با شعایر، تشریفات و رسوم که توسط اجتماع مؤمنان انجام می شود پیوند دارند. شعایر و مناسک و تشریفات مرتبط با دین بسیار گوناگون است. اعمال شعایری ممکن است شامل دعا خواندن سرود خواندن، آواز خواندن، خوردن یا نخوردن انواع معینی از غذاها، روزه گرفتن در روزهای معین، و مانند آن باشد بعضی مناسک معطوف به طبیعت یا کل جامعه اند و هدف اعلام شده آنها، تقویت با تحکیم فراگردهای طبیعی است که برای بقای جامعه ضرورت دارند و یا در جهت تأثیر پایبندی جامعه به یک رشته ارزش ها و باور داشتهای خاص عمل می کنند که این مناسک را «مناسک تقویت» می نامند (بینس او پلاک، ۱۳۹۰، ۶۸۱). اما تشریفات و مناسک نه تنها در وضعیت های عادی پرستش بلکه در بحران های گوناگون زندگی که در آن تغییرات و گذرهای عمده اجتماعی تجربه می شوند مثل تولد، ازدواج و یا مرگ نیز یافت می شوند. که آرتولد وان - جنب ، انسان شناس بلژیکی، آنها را مناسک گذار» نام نهاده است. او در «مناسک گذار» سه مرحله قابل تفکیک را برشمرد: نخست مرحلهٔ گست که فرد از موقعیت یا وضعیت قبلی خود جدا می شود. دوم مرحله «گذار» یعنی مرحله ای که فرد از حالت قبلی جدا شده اما هنوز به موقعیت جدید وارد نشده است و سوم، مرحله «پیوند دوباره، که در آن فرد به موقعیت یا وضعیت ثانوی خود وارد شده و در آن پذیرفته شده است(فکوهی، ۱۳۸۸، ۲۹۱) .

تمامی مناسک تقویت و گذار در واقع ایمان و احترام به یک موجود الهی و طلب خواهش از یک موجود الهی هستند. و در تمامی ادیان چه ادیان ابتدائی و چه ادیان سنتی کنونی وجود دارند. این مناسک هم موجب پیوند عاطفی و ذهنی مردم و هم موجب پایبندی آنان به هنجارهای اجتماعی جامعه شده و می توانند هم شکل اعتراض و هم شکل توجیهی به جریانات سیاسی یا اجتماعی جامعه را داشته باشند. این مناسک تقویت و گذار) یا به شکل جشن و شادی و یا به شکل سوگواری به مناسبت های مختلف و در روزهای خاص برگزار می شوند. مناسبت هائی که با زندگی دینی، اجتماعی مردم پیوند دارند و بعضا با وضع معیشتی، آنها مرتبط هستند و با شادی و شادخواری همگانی، همراهند. «جشن» نامیده اند (بهرامی،۱۳۸۹: ۹). در جشن، مردم قوانین و ضوابط اجتماعی را که باید در روال عادی زندگی به طور جدی رعایت کنند و به تبع آن محدودیت ها و ممنوعیت های فراوان اخلاقی و اعتقادی را بپذیرند، فراموش می کنند.

جشن ها اغلب از گذشته تاریخ اجتماعی و دینی بشر سرچشمه می گیرند و زمان آغاز و انگیزه برگزاری و ماندگاری بسیاری از جشن ها روشن نیست. برگزاری جشن ها و آئین های مربوط به آن ، به ویژگی های فرهنگی، اجتماعی، تاریخی، جغرافیائی و اعتقادی جامعه بستگی دارند (روح الامینی،۱۳۸۷: ۱۰). مناسبت های خاص فصلی، یادبودها و وقایع خاطره انگیز و تولد پیشوایان دینی در زمره جشن و سرور قرار می گیرند که در همه سرزمین ها و در بین همه ملت ها و اقوام و در تمام ادیان وجود دارند و به جشن های دینی و غیر دینی، تقسیم می شوند. جشن های دینی با اعتقادات در آمیخته اند و در بزرگداشت سالروز تولد بزرگان و پیشوایان دینی با رخدادهای دینی برگزار می شوند .

یکسری از جشن ها به مناسبت های خاص فصول برگزار می شوند، مثل سال نوی کشاورزی. بنا به نظر میرچا الیاده این جشن ها به این معنی هستند که تقسیم بندی زمان را آئین هایی معین می کنند که ناظر بر نگهداشت و احیای ذخایر خوراکی می باشند، یعنی آئین هایی که تداوم زندگی کل جامعه را تضمین می کنند (بلوکباشی، ۱۳۹۰: ۹).

در ایران باستان که فرهنگ به شدت با دین و آئین در هم تنیده است، تقسیم جشن ها به دینی و غیردینی بسیار مشکل بود. جشن های موسوم به غیر دینی بر خلاف عنوان خود، جنبه دینی هم داشته اند، این جشن ها تکلیف دینی نبوده اند، اما دارای ارزش و فضلیت های بسیاری بوده اند و هم وجه ملی - میهنی و هم اهمیت بخصوص و فصلی داشته اند. از جمله جشن تیرگان، جشن سده و جشن شب یلدا.

جشن هائی را در ایران باستان، جشن های دینی می خواندند که در دین غالب ایران باستان – دین زرتشتی - به عنوان تکلیف شمرده اند (بویس، ۱۳۸۱: ۹۹).همگی این جشن ها در شکر گزاری از آفریده های خدا بوده است و به جشن های هفتگانه مشهورند از جمله مجموعه جشن های گاهنبارها و جشن نوروز(بهرامی،۱۳۸۹: ۴۵).

اغلب این جشن ها، در گذشته بوده و امروزه یا به طور کلی از بین رفته اند و یا نزد جوامع زردشتی ایران برگزار می شوند.

با ورود اسلام به ایران، جشن های زیادی به جشن های مردم ایران افزوده شد که جشن های دینی - اسلامی بودند. مسلمانان مناسبت های مهم دینی را که به عنوان جشن های اسلامی تثبیت شده اند، به اشکال مختلف گرامی دانسته و جشن می گیرند. بخشی از این جشن ها در سالروز ولادت پیشوایان دین اسلام و بخشی دیگر مربوط به اعیادی است که نشان دهنده یک رویداد خاص یا واقعه تاریخی می باشند.

برگزاری جشن ها و اعیاد اسلامی که از جمله عناصر فرهنگ اسلامی هستند با توجه به خاستگاه و هویت دینی و مذهبی شان و تأثیر بسیاری که دین در جنبه های مختلف زندگی دارد بسیار مهم و با اهمیت هستند. و با بررسی آنها می توان رفتارهای اجتماعی مردم در طی زمان جشن را ریشه یابی کرد و چگونگی استمرار و تداوم آئین ها را در کشور ایران متوجه شد.

در ایران امروز که در دوران گذار از جامعه سنتی به مدرن قرار دارد؛ با تحولات تکنولوژیکی و اقتصادی، در ارزش ها و انگیزه ها، شاهد تحولاتی هستیم.

این تغییرات در نحوه برگزاری جشن ها و اعیاد مذهبی مردم تأثیر گذار بوده، به ویژه در کلانشهرها - خاصه کلانشهر تهران – و مراکز استان ها-سنندج- که با توجه به پیشرفت های تکنولوژیکی و تحولات اقتصادی، ورود مهاجرین و عوامل دیگر، تغییرات زیادی را در سطح جامعه شاهد هستیم و چون باورها که تحت تأثیر این تغییرات، تغییر می کنند، جشن ها و آئین های شادی دینی که متأثر از باورهای مردم جامعه هستند، اشکال خاص به خود گرفته و تحولاتی را متحمل شده اند. و با توجه به اینکه شاخص فرهنگی اعیاد و جشن ها، عامل مهم تقویت هویت ملی است، بررسی مردم شناختی چگونگی برگزاری آئین ها و جشن ها و روند استمرار آنها در تاریخ، در این موضوع مهم و با اهمیت است.

پیدایش و تحول جشن ها احتیاج انسانها به زدودن غبار خستگی حاصل از زندگانی هر روزه از تن خویش، باعث شد تا در طول تاریخ جشن بر پا دارند. در واقع انسانها با شکستن موقتی نظم موجود در طی زمان جشن، قوانین و ضوابط اجتماعی را که باید در روال عادی زندگی به طور جدی رعایت کنند کنار گذاشته و پس از تخلیه غرایز خود، آمادگی دوباره برای پذیرش نظم را پیدا می کنند و با ایجاد پیوندهای عاطفی و ذهنی ایجاد شده بین خود، احتیاج به همکاری هم دلی، هم خوراکی و ... را رفع می نمایند.

جشن ها اغلب از گذشته ناشناخته تاریخ اجتماعی و دینی بشر سرچشمه می گیرند و چز برخی جشن های ملی که مربوط به دوره های تاریخی و حتی سالیان اخیرند، برای اغلب آنها تاریخ پیدایشی نمی توان به دست داد (بهرامی، ۱۳۸۹: ۱۰).

در جوامع ابتدایی، جشن ها پس از پیروزی بر دشمن یا در شکار یا بدست آوردن آذوقه برپا می شده است و چون اینگونه کارها با دعای خیر کاهنان و پیشوایان دینی همراه بوده زیرا به جوانان فوم نیروی روحی بیشتری می داده و آنان را کاری ترمی کرده است)، کم کم شکر گزاری و نیایش های ویژه ای برای هر جشن پیدا شده است .و چون این کارها، به ویژه به دست آوردن آذوقه، در زمانهای خاص میسر می شده میان برگزاری عیدها و فصول سال با وضع اجرام آسمانی رابطه ای سنتی برقرار شده است که خود به تعیین مقاطع زمانی و ایجاد سال و ماه انجامیده است. (نیلسون، ۱۳۹۲: ۳۳۳- ۳۴۴ ). جشن های اولیه و بسیار کهن معمولا جشن های کشاورزی و فصلی بوده اند و جشن های دیگر وقتی به وجود آمدند که گاه شماری در جامعه پیشرفت و تحول منطقی کرده بوده است و مثلا روز زایش شخصی با سالگرد پیروزی قومی با سر سال یا نجات مردمی از بلایی آسمانی یا ناشی از کردار آدمی می توانسته دقیقا تعیین شود و به یاد ماند .» (شهبازی شاپور و موسی پور، ۱۳۸۵ :۳۹۱، ۳۶۰).

## جشن در ایران

در ایران باستان ظاهرا اغلب جشن ها، یا دست کم مهمترین آنها اهمیت و جنبه دینی داشتند و در آنها به ستایش و پرستش ایزدان - که موجوداتی مینوی و الهی بودند می پرداختند. از این رو تمام روزهای مقدس و عیدها را جشن می خواندند (بهرامی، ۱۳۸۹: ۳۸)

ابوریحان بیرونی درباره روزهای خاص ایرانیان، نوشته است که برخی از این روزها مربوطبه امور دنیوی بودند و برخی هم مربوط به امور دینی. وی سپس درباره جشن های غیردینی با دنیوی آورده است: این روزها را پادشاهان و بزرگان دین وضع کرده بودند تا اسباب شادی و تفریح مردم، و دوستی آنان را فراهم سازند و برای توده مردم آیین هایی را قرار دادند تا آنان بتوانند با شرکت در آن ها خدمتگزاری خود را نسبت به سرور خویش ابراز دارند. در این عیدها تنگی روزی فقیران به زندگانی فراخ بدل می شود، آرزوهای نیازمندان برآورده می گردند و موجب رهایی مبتلایان بلا می شوند. اما جشن های دینی را بزرگان دینی و روحانیان وضع کرده بودند و مقصود از آنها و انجام آیین هایشان نیز همانند روزهای مربوط به امور دنیوی بود؛ ضمن آن که در این روزها اجر و ثواب معنوی نیز در نظر می آمد (بیرونی، ۱۳۷۷: ۳۲۶) .

اعیاد بازمانده از عهد باستان در ایران دو دسته اند: یکی اعیاد دینی با گاهنبارها که اعباد از آن زردشتیان است و دیگر اعیاد ملی که برجسته ترین آنها نوروز، مهرگان و جشن سده است (بهار، ۱۳۸۹: ۱۹۵).

ایرانیان در زمرهٔ اقوامی بودند که از دوران کهن، زاد روز خود را جشن می گرفته اند، هرودوت، این گواهی مستند را برای دوره هخامنشی آورده است. به نوشته او، پارسیان - ایرانیان روز تولدشان را مفصل تر از هر روز دیگر سال جشن می گرفتند و در آن روز میز را رنگین تر از معمول می چیدند و با شیرینی و میوه بر مشان را طولانی می گردند، پادشاهان زاد روز خود را مفصل جشن می گرفتند و به مهمانان هدیه می دادند (شهبازی شاپور و موسی پور، ۱۳۸۵: ۳۹۹).

بنابراین در ایران باستان، جشن های ملی هم جنبه دینی داشته اند، اما فقط برگزاری آنها تکلیف دینی نبوده است در صورتی که برگزاری نوروز به ویژه گاهنبارها تکلیف دینی بوده و غفلت از آنها گناه محسوب می شده است. در واقع ایرانیان باستان در ضمن کار و تلاش خود، به شادی و سرور و شکر نعمتها در مواقع معین می پرداختند.

با ورود اسلام به ایران، جشن های تازه ای به مجموعه جشن های مردم ایران افزوده شدند که جشن های دینی- اسلامی بودند. و امروزه در کنار نوروز که یکی از بازمانده های مجموعه جشن های ایران قدیم است، ایرانیان مسلمان، جشن ها و اعیاد اسلامی خود را گرامی می دارند. این در حالی است که ایرانیان پیرو ادیان دیگر هم هر کدام جشن های مذهبی خاص خود را دارند و در مواقع معین آنها را در مراکز مذهبی خود برگزار می کنند.

**جشن های اسلامی**

با ظهور اسلام، مردم ایران که به دین اسلام گرویدند در بسیاری از جنبه های زندگی تحت تاثیر و حاکمیت فرهنگ اسلامی - عربی قرار گرفتند. ایرانیان در زمینه ی سنتهای جشنی هم تاثیراتی را از این فرهنگ پذیرا شدند. در کنار تداوم برخی جشنهای پیش از دوره اسلامی ، برخی جشن های اسلامی و عربی به زندگی مردم راه پیدا کردند و مناسبتهای مهم دینی به عنوان جشن های اسلامی تثبیت شدند، تحولات کاهشی با افزایشی در اجزای جشن ها به وجود آمد. عنوان و کارکرد برخی جشن ها تغییر کرد.

برخی جشن های محلی با جشن های اسلامی ترکیب و باز تولید شدند و تغییراتی بر مبنای اسلامی و مشروع سازی در جشنها به وجود آمد. غلبه واژه عربی ا عید ، ، بر مناسبات جشنی در سراسر جهان اسلام نمونه بارزی از این تغییرات است. (شهبازی شاپور و موسی پور، ۱۳۸۵: ۳۹۹)

امروزه در گاهشماری قمری در ایران، مجموعه ای از اعیاد دینی تثبیت شده است که مسلمانان ایران ، آنها را گرامی می دارند. یکسری از این جشن ها شامل اعبادی است که از مبنای صریحی از مشروعیت در قرآن و سنت نبوی برخوردار است مانند عید فطر، عید قربان، روز جمعه و نیز بنابر منابع شیعی: عید غدیر خم. و یک سری دیگر از جشن ها شامل موالید پیامبر، امامان و بزرگان دین می باشد.

در ادامه به بررسی اعیاد و جشن های اسلامی در دو شهر تهران و سنندج می پردازیم . از آنجایی که این دو شهر؛سنندج، سنی مذهب و تهران، شیعه مذهب می باشند و به لحاظ تعداد مراسم و جشن های مذهبی بشمار تفاوت داشتند و در این تحقیق به دنبال بررسی مقایسه ای تفاوت ها و شباهت های فرهنگی در نحوه برگزاری جشن در این دو شهر بودیم، لذا به شجن های مشترک بین دو شهر اشاره کردیم و بسیاری از جشن های مذهبی و مناسبتی که در تهران برگزار می شود را کنار گذاشتیم. تمرکز این تحقیق، بر روی عید فطر، عید قربان و مبعث رسول اکرم(ص) می باشد.

## عید فطر در تهران و سنندج

### مقدمات برگزاری عید فطر

آذین بندی خیابان ها، کوچه ها، بازارها، مساجد، ساختمان ها و سر در خانه ها نشان از برگزاری جشن و عید می دهند. شهرداری تهران با نزدیک شدن به روزهای آخر ماه رمضان، نسبت به آذین بندی شهر - خیابان ها و کوچه ها با انواع چراغ ها پرچم های رنگی و پلاکاردهای مختلف که حاوی جملات زیبا و معنی دار می باشند، اقدام نموده و تسهیلات لازم جهت برگزاری نماز مخصوص عید فطر را مهیا می نماید.

مردم نیز با نظافت و رفت و روب منازل، تهیه خوراکی های لازم و لباس های نو، اصلاح سر و صورت و آراستگی تن به استقبال عید فطر می روند.

در شهر سنندج، مردم عادی خود تا جایی که بتوانند خانه و محله خود را تمیز می کنند و در بعضی از مناطق هم به نظافت محله می پردازند .

### ورود به زمان عید

با توجه به تعطیل رسمی عید فطر در تقویم ایران، ادارات، ارگان ها، مدارس، دانشگاه ها و بازار در دو شهر سنندج و تهران تعطیل بوده و مردم برای عید آماده می شوند. همزمان با اعلام رویت هلال ماه از طریق صدا و سیما بر اساس اطلاعیه واصله از دفتر مقام معظم رهبری به عنوان یک مرجع رسمی، مردم به موقعیت عید وارد می شوند.در قدیم و در برخی از مناطق سنندج، که بیشتر تمایل به کشورهای سنی نشین داشتند، با اعلام عید فطر از سوی کشورهایی چون؛ عراق، عربستان، قطر، مصر و .. وارد عید فطر می شدند و خود را مقید به اعلام مرجع رسمی داخلی نمی دانستند.

تبریک و تهنیت گفتن مردم به هم از اولین اقدامات و رفتارهای مربوط به ورود به عید فطر است. اعضای خانواده ها به هم شاد باش گفته، یکدیگر را در آغوش می گیرند و روبوسی می کنند. از طریق تلفن و پیامک، بلافاصله تبریکات خود را به سایر اقوام، دوستان و آشنایان اعلام می کنند. از همان اولین لحظات اعلام فرا رسیدن عیدفطر، مساجد از طریق بلندگوها اقدام به پخش تکبیر مخصوص عید فطر می کنند و با توجه به برگزاری نماز عید فطر در بیشتر مساجد، بزرگان محلات و دست اندرکاران مساجد با جمع شدن در مساجد، تمهیدات لازم جهت برگزاری نماز در صبح عید فطر را انجام می دهند. تهیه صبحانه برای نمازگزاران یکی از این تمهیدات است که در مساجد مختلف بنا به سلیقه افراد و میزان مشارکت مالی و بدی مردم، متفاوت است.

در شهر سنندج، مردم بنا به یک سنت قدیمی بعد از اتمام نماز عید، برای امام جماعت و خدمه مسجد پولی را به عنوان هدیه جمع آوری می کنند و با این کار سعی در رضایت آنها و تبریک عید به آنها را دارند.

کنار گذاشتن زکات ویژه عید فطر که واجب می باشد، از دیگر اقدامات مردم در ساعات نخست اعلام رؤیت هلال ماه شوال می باشد. مردم به میزان مقرر شده بر مبنای فتوای مراجع تقلید خود که از طریق رسانه های ملی و استانی اعلام می شود، مبلغی را برای خود و برای کسانی که در کفالت آنها هستند و حتی برای مهمانان خود که شب عید فطر افطار در منزل آنها بودند، به عنوان زکات که به «فطریه» مشهور است، کنار گذاشته و در صبح عید فطر پس از نماز ، آن را به مراجع ذی صلاح یا افراد مورد اطمینان خود جهت اعطاء به نیازمندان و مستمندان می دهند.البته در سنندج، رسم بر این است که بیشتر مردم فطریه خود را قبل از نماز عید، پرداخت می کنند و عقیده دارند که این کار باعث خوشحالی مردم مستمند و تدارک عید توسط آنها می شود و عدم پرداخت آن در روزهای قبل از عید، باعث می شود که نماز و روزه آنها معلق بماند و با پرداخت این فطریه به مستمندان، از ثواب یک ماه عبادت خود برخوردار شوند.

### اعمال و مناسک دینی عید فطر

مجموعه ای از اعمال عبادی مثل نماز گزاردن، قرائت از ادعیه و دادن زکات فطریه جزء اصلی اعمال عبادی مناسک دینی عید فطر می باشد که از طریق پیشوایان و بزرگان دین اسلام ذکر شده اند:

**- زکات فطریه**

زکات فطریه دو نوع است زکات مال و زکات فطر ، زکات مال بر نه چیز تعلق می گیرد؛ شیر ، گاو و گوسفند یا انعام ثلاثه، طلا و نقره با نقدین، گندم و جو، خرما، مویز، و غلات اربعه،زکات فطر با فطریه زکاتی است که هر مسلمان برای خود و نفقه خورانش به مستحقان می دهند، و هنگام دادن آن مغرب روز آخر ماه رمضان تا ظهر روز عید فطر است، مقدارش به اندازه یک " صاع" از ماده ای است که بیشتر خوراکی دهنده زکات است را تشکیل می دهد. (مصاحب، ۱۳۷۶: جلد اول، ۱۱۷۵). مردم بر مبنای میزان مقرر شده (۳ کیلو از قوت غالب افراد در طی

سال ) برای خود، افراد تحت تکلف خود و میهمانان و کسانی که شب عید فطر، افطار در منزل آنها بودند، این زکات را پرداخت می نمایند. فطریه عام و فطریه سادات (نسل حضرت زهرا (س)) می بایست طبق شرع اسلام از هم جدا شود تا فطریه سادات فقط به مستمندان و نیازمندان سادات اعطاء شود وفطریه عام نیز به سایر مستمندان و نیازمندان اعطاء شود.

**-نماز عید فطر**

نماز ویژه عید فطر، از جمله اعمال عبادی این عید محسوب می شود که واجب نبوده و در بین مردم از جایگاه و ارزش بالایی برخوردار است. نماز عید فطر در تهران همه ساله به امامت رهبر ایران -حضرت آیت الله خامنه ای - برگزار می شود و از این حیث از شکوه و عظمت خاصی برخوردار بوده و از جنبه های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی بسیار حائز اهمیت می باشد. این نماز همه ساله در مصلی بزرگ تهران - مصلی امام خمینی (ره) - برگزار می گردید که از سال ۸۸ به دلیل ساخت و ساز در بنای مصلی، در محل برگزاری نماز جمعه تهران (دانشگاه تهران) برگزار می شود. در شهر سنندج، نماز عید در چندین مسجد برگزار می شود که البته محل اصلی برگزاری نماز عید در مسجد جامع سنندج واقع در مرکز شهر سنندج می باشد.

**آداب و رسوم مربوط به عید فطر:**

علی رغم اعمال عبادی و مناسک دینی، اعمال دیگری که ریشه در آداب و رسوم مردم دارد و از باورهای آنها نشأت می گیرد، به عنوان رفتارهای جشنی از سوی مردم انجام می شود:

**دید و بازدید**

در این روز مردم تهران و سنندج به دید و بازدید و ملاقات یکدیگر می روند و به هم تبریک و تهنیت می گویند که از سنت های جشنی بسیار زیبا است و موجب تشدید سنت حسنه صله رحم و تقویت پیوندهای اجتماعی می شود. مردم در منازل اشخاصی که یکی از نزدیکان خود را به تازگی از دست داده اند و به اصلاح نوعیده دارند حاضر شده، که این دید و بازدید باهدف شادی بخشی به خانواده متوفایی که تا آن روز در سوگ عزیز خود غمگین بودند و اینک در اولین عید پیش رو، برای اولین بار عیدی را جشن می گیرند، صورت می گیرد. در پی دید و بازدیدهای روز عید، افراد فرصتی برای رفع کدورت ها و کنار گذاشتن اختلافات و آشتی کنان بدست می آورند.

در تهران همه ساله در روز عید فطر، پس از برگزاری نماز عید، کلیه مسئولین و شخصیت های لشکری و کشوری، علما، سفرا و نمایندگان کشورهای اسلامی به صورت دسته جمعی با رهبر ایران دیدار می کنند و رهبر ایران در این دیدار با توجه به موضوعات مهم روز دنیا، کشورهای اسلامی و اوضاع داخلی ایران، مطالب مهمی را بیان می کنند.

**- حضور در مکان های مقدس و رفتن به قبرستان ها**

از دیگر عادات برخی مردم تهران در روز عید سعید فطر، حضور در مکان های مقدس وزیارتی، رفتن به قبرستان ها و زیارت اهل قبور و خیرات خوراکی برای اموات خود می باشد.در شهر سنندج، مردم در روز سه شنبه و پنج شنبه پایانی ماه رمضان، ار قبور زیارت می کنند.

**-کفاره روزه**

افرادی که به دلیل بیماری، کهولت سن و... موفق به گرفتن روزه در یک یا چند روز از ماه رمضان نشده اند، مستند به شرع اسلام و احکام شرعی، محاسبه کرده و مبلغی را به عنوان «کفاره روزه در روز عید فطر به افراد مستمند و نیازمند می دهند.

**-هدیه و عیدی برای نوعروس**

در روز عید فطر خانواده ی داماد به خانه عروس می روند و این روز را به عروس و خانواده ی او تبریک می گویند و نسبت به تمکن مالی خود هدایایی هم به عنوان «عیدی» برای عروس می برند.

**عید قربان (عید اضحی)**

یکی از دو عید بزرگ اسلامی ( دیگری عید فطر) که در روز ۱۰ ام ذیحجه از هر سال برگزار می شود. در این روز که حاجیان پس از وقوف در عرفات و مشعر به منا می روند و رمی جمره می کنند (حج)، یکی دیگر از واجبات حج را که قربانی کردن (شتر یا گاو و یا گوسفند) است انجام می دهند و این روز را عید می گیرند. در همه ی بلاد اسلامی این روز را جشن می گیرند، گاو، شتر و گوسفند قربانی می کنند و به دوستان و مستحقان می دهند، و نماز مخصوص عید خوانده می شود.» (مصاحب،۱۳۷۶، جلد دوم: ۲۵۳).

عید قربان ، دومین عید بزرگ مسلمانان است و به عید کبیر مشهور است و در نزد همه امت اسلامی عید مهمی محسوب می شود. گرچه مناسبت عید قربان، حج است و حجاج در آن (حج) مناسک توحیدی را انجام می دهند اما در واقع جشن عبادت و اطاعت از خداوند محسوب می شود. این عید را از آن رو عید قربان می نامند که در آن روز در گرامیداشت قربانی حضرت ابراهیم (ع)، مسلمانان اقدام به تکرار این آیین می کنند و گوسفند، شتر و یا گاوی را قربانی و ذبح می کنند. عید قربان به اتفاق عید فطر زوجی را تشکیل می دهند که آن را همتای اسلامی زوج ایرانی یعنی نوروز» و «مهرگان» می دانند (بهرامی: ۱۳۸۹: ۹۳).

مردم به رفت و روب منازل خود می پردازند و آراسته به استقبال عید قربان می روند. و آن عده از مردم که قصد قربانی کردن دارند به نسبت تمکن مالی خود، دام مورد نظر را تهیه می کنند تا در روز عید، قربانی کنند.

از چند روز قبل اکثر دکان های قصابی سطح شهر، تعدادی دام زنده - عمدتا گوسفند - را جهت استفاده مردم برای قربانی کردن در روز عید قربان، تهیه می کنند. در چند سال اخیر و به دلیل تغییر در وضعیت شهرنشینی در ایران و گذار از شیوه سنتی دام داری و زنده فروشی گوسفندان در سطح شهر، شهرداری ها با همکاری دیگر مراجع ذی صلاح، اقدام به برپائی محل هائی برای عرضه دام زنده در سطح شهر می نماید تا ضمن رعایت مسائل بهداشتی و شرعی، نیاز مردم در این روز رفع شود و فرضیه دینی آنها نیز ادا شود.

روز قبل از عید قربان، روز عرفه» نام دارد که از نظر دینی، اهمیت ویژه ای برای مسلمانان و بخصوص برای شیعیان دارد. در این روز اعمال و مناسک مشخصی از جمله یک دعای مخصوص به نام «دعای عرفه» ذکر شده است که در سراسر تهران در مساجد، حسینیه ها ، امامزاده ها و حق در بعضی از منازل، این دعا با شکوه و عظمت خاصی برگزار می شود و مردم که این روز را فرصتی دوباره بعد از شب های قدر برای تقرب به خدا و توبه از گناهان می دانند ، در این مراسم شرکت می کنند.در سنندج مردم، در روز عرفه روزه می گیرند و با این کار سعی در بزرگداشت این روز دارند.

**اعمال و مناسک دینی عید قربان:**

نماز گزاردن، قرائت ادعیه و قربانی کردن از اعمال عبادی و مناسک دینی عید قربان محسوب می شوند که در کتب دینی قید شده اند و مردم براساس اعتقادات دینی خود، این اعمال و مناسک را در این روز انجام می دهند.

**نماز عید قربان**

نماز عید قربان واجب نمی باشد. نماز عید قربان نزد مردم به مانند نماز عید فطر جایگاه و اهمیت ندارد . نماز عید فطر به غیر از مصلی بزرگ تهران و به امامت رهبر ایران ، در اکثر مساجد شهر تهران هم با شکوه و عظمت خاصی برگزار می شود. اما نماز عید قربان فقط در محل برگزاری نماز جمعه تهران - دانشگاه تهران - و به امامت امام جمعه شهر تهران برگزار می شود و معمولا عده معدودی هم در این نماز شرکت می کنند. حتی مسئولین کشوری و لشگری نیز به ندرت در این نماز حضور می یابند.

در شهر سنندج، غیر از مسجد جامع شهر، در برخی دیگر از مساجد نیز نماز عید برگزار می شود و بر خلاف تهران فقط در یک محل اقامه نمی شود. از سویی دیگر مردم، این عید را در مناسبت با حج می دانند که حجاج در آن، مناسک خاص خود را انجام می دهند. به همین سبب نماز عید قربان نزد مردم سنندج از اهمیت و جایگاهی به اندازه ی عید فطر برخوردار نیست.

**-قربانی کردن:**

در روز عید قربان تعدادی از مردم، به خصوص کسانی که سال های قبل به حج رفته اند و حاجی شده اند، به نسبت تمکن مالی خود، دامی را قربانی می کنند و گوشت آن را بین اقوام ، همسایه ها و آشنایان توزیع می کنند. در بسیاری از خانواده ها آئین قربانی همراه با آدابی انجام می شود که این آداب در سال های اخیر با توجه به تغییر سبک زندگی مردم، فضای ساختمانها، وجود بیماری های مشترک بین انسان و دام، کم رنگ شده اند و یا به طور کلی از بین رفته اند . در سنندج هنوز هم در برخی از محلات این کار انجام می شود، اما در تهران فقط در بین بعضی از خانواده های مهاجر ، که هنوز به آداب و رسوم شهر خود پای بند هستند ، می توان این آداب را مشاهده کرد؛ حنا زدن به سر و پشت گوسفند قربانی از جمله این آداب می باشد.

در چند سال اخیر در تهران، عمده افرادی که می خواهند دامی را قربانی کنند به جایگاه های عرضه بهداشتی دام که توسط شهرداری تهران برپا می شود و در سراسر تهران وجود دارد مراجعه می کنند و با اطمینان از صحت و سلامت دام مورد نظر و قیمت آن، دام را تهیه می کنند. و دام را با در همان مکان ذبح کرده و گوشت آن را به منزل می برند و تکه تکه کرده و در بین اقوام و آشنایان توزیع می کنند و یا دام را به طور

زنده به منزل برده و طبق یک رسم و اعتقاد دیرینه ، برای دفع چشم زخم (چشم نظر)، بلا و بیماری از اعضای خانواده خود، اصطلاحا خون آن را در منزل خود به زمین می ریزند و سپس اقدام به تقسیم و توزیع گوشت قربانی می کنند.

**آداب و رسوم مربوط به عید قربان**

اعمال و آیین های دیگری در این روز توسط مردم انجام می شود که از باورها و آداب و رسوم آنها، نشأت می گیرد.

**- دید و بازدید:**

در روز عید قربان به دلیل تعطیل بودن این روز و هم عید بودن آن، مردم فرصتی را برای رفتن به ملاقات یکدیگر پیدا می کنند و معمولا کوچکترها در منزل بزرگترها به خصوص بزرگترهایی که گوسفندی را قربانی کرده اند حضور می یابند و عید را به آنها تبریک می گویند.

در شهر سنندج رسم بر این است که همه خانواده ها، به خانه همدیگر سر می زنند و حتی بزرگان فامیل هم به خانه دیگر اقوام خود می روند و این کار را نوعی مبارکی قلمداد می کنند. معمولا طول دید و بازدید ها، نیم ساعت یا نهایتا یک ساعت است و افراد به دلیل اینکه باز هم باید به خانه های دیگر سر بزنند، سعی می کنند بازدید را مختصر کنند.

**- هدیه برای عروس:**

در روز عید قربان، خانواده داماد برای دیدن عروس به خانه او می روند و ضمن تبریک این روز به عروس و خانواده او معمولا برای عروس کادویی به عنوان هدیه می برند. در شهر سنندج رسم بر بردن لباس کوردی زنانه یا قطعه ای طلا برای عروس است.

**- حنا بستن:**

رسم حنا بستن بر دست و پا در روز عید قربان یکی از رسم های بسیار قدیمی می باشد که زنان آن را به پیروی از سنت پیامبر (ص) انجام می دادند و امروزه با توجه به تغییر سبک زندگی مردم، تقریبا از بین رفته و فقط در بین تعداد کمی از مادر بزرگ ها و قدیمی ها باقی مانده است. آنها حنا را از شب قبل خیس می کنند و صبح روز عید قربان بر دست و پای خود می مالیدند و پس از اطمینان از رنگ گرفتن، آن را می شستند.

**عید میلاد حضرت رسول (ص):**

در تقویم ایران، روز هفدهم ماه ربیع الاول به عنوان میلاد پیامبر اکرم (ص) منظور شده است و تعطیل رسمی می باشد.

**برگزاری عید میلاد رسول (ص):**

جشن میلاد حضرت رسول (ص)، پیامبر دین اسلام، که به عنوان یکی از جشن های مهم اسلامی به شمار می آید همه ساله در تهران و سنندج با شکوه خاصی برگزار می شود.

عمده ترین رفتارهای چشنی مردم تهران در این روز عبارتند از :

۱- **مقدمات برگزاری جشن:** از مقدمات مهم این جشن، آذین بندی خیابان ها، کوچه ها، بازارهای مساجد، حسینیه ها، سردرب خانه ها و ساختمان ها و تزئین آنها با انواع چراغ ها، پرچم ها و پلاکاردها می باشد.

۲- **اقدامات ورود به زمان عید:** مردم تهران در تکریم این روز به رفت و روب و نظافت منازل خود، شستشو و استحمام، آراستگی تن و ظاهر و استفاده از لباس های نو یا تمیز می پردازند.

۳- **اعمال و مناسک دینی:** غسل، روزه داشتن، نماز گزاردن، قرائت ادعیه، اعمالی هستند که از طریق بزرگان و پیشوایان برای این روز سفارش شده است و مردم در این روز این اعمال و آیین ها را انجام می دهند.

۴- **دید و بازدید:** دید و بازدید در این روز فراگیر نمی باشد و معمولا تعداد کمی به ملاقات یکدیگر می روند. اما چنانچه خانواده ای که عزیزی را از دست داده باشند و در این روز نوعید» داشته باشند، حتما به منزل او می روند و به آنها «سرسلامتی» می گویند.

**۵- تبریک گوئی:** رسم تبریک گویی و تهنیت گوئی رسمی است که هنوز باقی است و مردم تهران در حالی که به ملاقات هم در این روز نروند، از طریق تلفن، پیامک و حتی ایمیل، این روز را به هم تبریک می گویند.

**۶- هدیه و عیدی:** بعضی از خانواده ها که نوعروسی را در خانه پدرش دارند، در این روز به خانه عروس رفته و برای او هدیه ای می برند و این روز را به هم تبریک می گویند.

**۷- مراسم ازدواج:** بسیاری از خانواده های تهرانی این روز و یا شبش را برای برگزاری مراسم نامزدی، عقد یا عروسی فرزندان خود انتخاب می کنند و سبب این کار را مبارکی و میمنت این روز دانسته و در عین حال، انجام حجم انبوهی از رفتارهای جشنی در این مراسمات فرصتی را می طلبد که در آن باید از کارهای روزمره دست کشید که تعطیل بودن این روز این فرصت را برای آنان فراهم می کند.

**۸- توزیع خوراکی:** از مهمترین و بارزترین رفتارهای جشنی مردم تهران در این روز تهیه شرینی جات، شربت ها، شکلات و نقل و توزیع آن بین سایر مردم است که در پی یک نذر، نیاز و یا جلب رضایت خداوند و کسب پاداش و ثواب صورت می گیرد. در مساجد پس از برگزاری نماز و اجرای مراسم از مردم با شیرینی، شربت یا چای پذیرایی می شود و معمولا این خوراکی ها توسط مردم تهیه شده و به مساجد جهت پذیرایی از مردم داده می شود. بسیاری از مغازه ها، اقدام به پخش شکلات و شیرینی در داخل یا مقابل مغازه های خود می نمایند. بسیاری از مردم هم در کوچه ها یا مقابل منازل خود با شیرینی، شربت و ... اقدام به پذیرائی از رهگذران می نمایند.

در سال های اخیر توزیع خوراکی ها با شکل های خاصی صورت می گیرد. معمولا نقل و شکلات را در کیسه پلاستیکی کوچکی ریخته و درب آن را می بندند و هر بسته را به یک نفر می دهند. در هیئت ها، مساجد، ادارات و سایر مراکز عمومی، درون این بسته ها تکه کاغذی گذاشته می شود که روی آن پیام تبریک به همراه حدیثی در وصف پیامبر اکرم (ص) و یا به نقل از ایشان درج شده است. دیگر، یک یا دو نوع میوه از میوه های فصل، چند عدد شکلات، یک عدد شیرینی یا یک عدد کیک بسته بندی شده، یک عدد آب میوه بسته بندی صنعتی شده را به همراه یک عدد چاقو و دستمال کاغذی، درون یک ظرف پلاستیکی (طلقی) درب دار گذاشته و به اصطلاح «پکیج» آماده می کنند و هر ظرف را به یک نفر می دهند. در هیئت ها، مساجد، ادارات و سایر مراکز عمومی درون این بسته بندی ها هم تکه کاغذی که روی آن پیام تبریک و قطعه شعری یا حدیثی درج شده است، قرار داده می شود.

**۹- برگزاری جشن میلاد و مدیحه سرایی:** در تمام مساجد، حسینیه ها و نیز در بسیاری از منازل، **در** شب و روز هفدهم ربیع الاول جشن میلاد پیامبر (ص) برگزار می شود و با توجه به تقارن سالروز ولادت امام جعفر صادق (ع) با روز میلاد حضرت رسول (ص) ، در مراسمات جشن میلاد پیامبر (ص) سالروز ولادت امام جعفر صادق (ع) هم جشن گرفته می شود و هم در وصف پیامبر (ص) و هم در وصف امام جعفر صادق (ع) مدیحه سرایی می شود .

حضور اشخاص خاصی به عنوان خطیب یا واعظ در بعضی از مجالس جشن میلاد پیامبر (ص) و امام جعفر صادق (ع)- این موضوع شامل سایر اعیاد مذهبی نیز می گردد. - سبب می شود تا این مجالس مورد استقبال ویژه ای قرار بگیرند و تعداد کثیری از قشرهای مختلف، خصوصاً قشر جوان، در این مجالس حضور یابند.

قرائت قرآن، سخنرانی و خطابه، شعر خوانی و مولودی خوانی از ارکان اصلی تشکیل دهنده این جشن ها هستند.

در تمام مکان های برگزاری جشن ها، تزئینات خاصی انجام شده و افراد با لباس های نیکو و آراستگی تن و ظاهر در موقعیت های مکانی جشن حضور دارند. به جز مساجد ، حرم امامان و امامزادگان، که مردم برای آنها حرمت خاصی قائل می شوند، در سایر مکان های برگزاری جشن، مردم همزمان و همراه با شخص واعظ که در وصف پیامبر (ص) و امام جعفر صادق (ع) مدیحه سرائی و مولودی خوانی مینماید، دست بهم کوبیده و با سرور و شعف خاصی ابراز شادی می نمایند.

مراسم جشن میلاد پیامبر (ص)، در بسیاری از اماکن، خصوصا در مساجد، برای آقایان و برای بانوان مشترک برگزار می شود. اما مجالسی وجود دارند که خاص یک گروه برگزار می شود و ویژه خانم ها یا ویژه آقایان هستند. در ادارات دولتی، مدارس، دانشگاه ها و ارگان های مختلف، معمولا در روز قبل از هفدهم ربیع الاول که تعطیل نیست، مراسم جشن میلاد پیامبر با حضور کارکنان آنها، دانش آموزان و دانشجویان برگزار می شود.

**۱۰- مولودی خوانی:** در مراسم جشن میلاد پیامبر اکرم (ص) اشعاری با مضامین دینی و مذهبی در وصف پیامبر اکرم (ص)، تمجید از مقام ایشان، با آهنگی نغز و زیبا توسط یک واعظ قرائت می شود. این نحوه مدیحه سرائی شادی و شعف خاصی را به مراسم جشن می بخشد و افراد حاضر در این مراسم با تکرار بعضی از بندهای شعرها و دست به هم کوبیدن، شادی خود را ابراز می کنند.

در شهر سنندج، یکی از نمودهای بزرگداشت شخصیت و احترام و منزلتی که برای انجام یک مراسم مذهبی جریان دارد، روز ولادت پیامبر گرامی اسلام می باشد. در این روز در همه مساجد و تکایا و در بسیاری از خانه هایی که نذر کرده اند، مراسم مولودی خوانی برگزار می شود. در این مراسم افرادی به صورت گروهی و با نواختن دف، به خواندن اشعار دینی و وصف عظمت و بزرگی پیامبر گرامی اسلام می پردازند. بیشتر مساجد نقل و شیرنی و شربت پخش می کنند. در قدیم، مشایخ و دراویش به ذکر و سما در مساجد و تکایا می پرداختند که امروزه به ندرت این مراسم در شهر سنندج دیده می شود.

**عید مبعث پیامبر اسلام (ص)**

سالروز مبعوث شدن حضرت محمد (ص) به عنوان پیامبر دین اسلام نزد مسلمانان از اعیاد مهم به شمار می آید. همه مسلمانان، تاریخ سالروز بعثت پیامبر اکرم (ص) را بیست و هفتم رجب می دانند و این روز را گرامی می دارند.

**زمان عید مبعث پیامبر اکرم (ص):**

مشهور بین امامیه و اهل تسنن روز مبعث، بیست و هفتم رجب است. سالروز مبعث پیامبر اکرم (ص) از جمله روزهایی است که در تقویم امروز ایران، به عنوان یک عید دینی تثبت شده و تعطیل رسمی است.

**برگزاری عید مبعث:**

سالروز مبعث حضرت رسول اکرم (ص)، در تهران همزمان با سایر شهرهای ایران باشکوه جشن گرفته می شود.

تمامی رفتارها و آیین های مربوط به این جشن با کارها و آیین هایی که در سایر جشن های مذهبی غیر عبادی و میلاد پیامبر اکرم (ص) و امامان (ع) انجام می شوند، یکسان بوده و شامل موارد زیر می باشند.

آذین بندی کوچه ها و خیابان ها، تبریک گوئی و تهنیت توئی، توزیع شیرینی و شربت، دید و بازدید، برگزاری جشن و مراسم مدیحه سرائی، انجام اعمال عبادی سفارش شده (روزه گرفتن، غسل، نماز گزاردن، قرائت ادعیه)، هدیه و عیدی و مراسم ازدواج و دیگر، در این روز در تهران همه ساله مسابقه بین المللی قرائت، تفسیر و حفظ قران کریم انجام می شود که در طی آن تعداد زیادی از قاریان و حافظان داخلی و خارجی در موضوعات قرآنی با هم به رقابت می نشینند.

در شهر سنندج، مراسم مولودی خوانی و دف نوازی مشهورترین اعمالی است که برای بزرگداشت این روز برگزار می شود و مردم نیز در سطح شهر با پخش کردن نقل و یا شربت در بین همسایگان، به گرامی داشت این روز می پردازند.

## نتیجه گیری

در فرهنگ شیعی و تسنن که دو منطقه مورد مطالعه این تحقیق را تشکیل می دادند، آیین و مراسم برگزاری اعیاد و جشن های مذهبی سابقه ای کهن دارد و در دوره اسلامی با تاکیدی بیشتر بر بزرگداشت شخصیت ها و یادبودهای مختلف، ادامه پیدا کرد.

در تهران به عنوان یک کلان شهر و مرکز سیاسی و اداری یک کشور مذهبی و مدعی حکومت اسلامی، کانون توجه تبلیغات اسلامی و برگزاری مراسم های مذهبی نیز می باشد، به صورتی که جنس و نوع فعالیت های مذهبی نیز پرشکوه تر و در بسیاری از موارد به دلیل گره خوردت با مسایل سیاسی پررنگ تر و با زرق و برق بیشتری برگزار می شود. در مقابل در شهر سنندج و به دلیل فرهنگ مذهبی منطقه، گرایش به شعایر و مراسمات مذهبی به شدت پایین است و غیر از اعیاد فطر و قربان و میلاد رسول اکرم، شاهد هیچ جشن و مراسمی نیستیم که اغلب این مراسم ها هم به صورت خودجوش و به دور از هر گونه حمایت و پشتوانه دولتی یا سیای می باشد. به همین دلیل این مراسمات اغلب، ساده و به دور از تبلیغات و نمایش و در بشتر موارد همگام و همسو با برگزاری ای اعیاد در تهران می باشد.

## منابع

بلوکباشی،علی(۱۳۹۰) نوروز، جشن نوزایی آفرینش، تهران چاپ هشتم، دفتر پژوهش های فرهنگی
بویس، مری(۱۳۸۱)، باورها و آداب دینی آنها، ترجمه عسگر بهرامی، انتشارات ققنوس.
بهار، مهرداد(۱۳۸۹)، پژوهشی در اساطیر ایران، انتشارات آگاه.
بهرامی، عسگر(۱۳۸۹)، جشن های ایرانیان، تهران، چاپ سوم، دفتر پژوهش های فرهنگی.
بیرونی، ابوریحان(۱۳۷۷)، آثار الباقیه، ترجمه اکبر دانا سرشت، چاپ چهارم، انتشارات امیر کبیر.
بینتس، دانیل و پلاگ، فرد(۱۳۹۰)، انسان شناسی فرهنگی، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، چاپ نهم، انتشارات علمی.
روح الامینی، محمود(۱۳۸۷)، آیین ها و جشن کهن در ایران امروز(نگرش و پژوهشی مردم شناختی)، انتشارات آگاه.
شهبازی شاپور، علیرضا و موسی پور، ابراهیم(۱۳۸۵)، دایره المعارف تشیع، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
فکوهی، ناصر(۱۳۸۸)، تاریخ اندیشه و نظریه های انسان شناسی، نشر نی.
فکوهی، ناصر(۱۳۸۹)، انسان شناسی فرهنگی، چاپ ششم، نشر نی.
کولمن، سایمون، واتسون، هلن(۱۳۸۹)، درآمدی بر انسان شناسی، ترجمه محسن ثلاثی، چاپ سوم، انتشارات علمی.
گیدنز، آنتونی(۱۳۷۹)، جامعه شناسی، ترجمه محمد صبوری، چاپ ششم، نشر نی.
همیلتون، ملکم(۱۳۷۷)، جامعه شناسی دین، ترجمه محسن ثلاثی، نشر تبیان.